С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Екатерина Салкова,
определена със Заповед № РД-09-102/16.10.2019 г. на директора на Института за държавата и правото при БАН за член на научното жури за публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
на

Александрина Пламенова Дончева – докторант по докторска програма „Наказателен процес“, професионално направление 3.6. Право, научна област „Социални, стопански и правни науки“, на тема:

„ОФИЦИАЛНОТО НАЧАЛО В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС”

1. **Биографични данни за докторанта**

Александрина Пламенова Дончева е завършила специалност „Право” в Юридическия факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ през 2013 г., а през 2014 г. завършва и специалност „Финанси“ в същия университет. След провеждането на задължителния стаж, през септември 2013 г. придобива юридическа правоспособност. От 1.10.2013 г. заема длъжността асистент по Наказателен процес в Института за държавата и правото при Българската академия на науките, Секция „Наказателноправни науки”, впоследствие в периода 3.11.2014 г. – 30.09.2016 г. е съдебен помощник във Върховния касационен съд, от 3.10.2016 г. до 2.7.2017 г. се обучава като кандидат за младши съдия в Националния институт на правосъдието, а от 3.7.2017 г. до настоящия момент е младши съдия в Софийския градски съд.

2. **Данни за докторантурата**

Със Заповед № РД-09-70/10.07.2015 г. на директора на Института за държавата и правото при БАН Александрина Пламенова Дончева е зачислена като докторант в задочна форма на обучение към Секция „Наказателноправни науки“. В резултат на изпълнението на предвидените в индивидуалния ѝ учебен план дейности, в срока на докторантурата със Заповед № РД-09-101/15.10.2019 г. е отчислена с право на защита.

От приложените документи се установява ***съответствие на дисертанта с минималните национални изисквания*** – представен е дисертационен труд и списък с 5 публикации, които са свързани с темата на дисертацията, като същите са публикувани в списание „Правна мисъл“, в сборници от конференции, организирани от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и в сборник с доклади от националната докторантска конференция в областта на правните науки, организирана ежегодно от ИДП – БАН. За една от публикациите („Reformatio in pejus или забраната за влошаване положението на подсъдимия в наказателния процес“) дисертантът получава награда в конкурс „Най-добра публикация“ в областта на обществените науки, организиран от Центъра за обучение при БАН.

3. **Обща характеристика на дисертационния труд**

Дисертационният труд е в ***обем 349 страници***, включително заглавна страница, съдържание и библиография. Съдържа ***384 бележки под линия***. Библиографската справка включва ***135 източници***, 100 от които са на кирилица, а останалите на латиница. Дисертационният труд съдържа заглавна страница; съдържание; списък на използваните съкращения; увод; четири глави; заключение и библиография. Приложена е декларация за оригиналност на представеното в процедурата изследване.

Смятам, че въпросите, свързани с основните начала на наказателния процес винаги са дисертабилни, защото тяхната **актуалност и значимост** несъмнено се предпоставят от фактори, характеризиращи се с трайно проявление в общественото развитие: динамиката в развитието на обществените отношения в условията на глобализация, водеща до засилването на взаимното влияние и взаимно проникване, реципиране и адаптиране на отделни правни институти или идеи от различните правни системи; отражението на тези процеси върху единната и цялостна система от принципите на наказателния процес, поставени в основата на цялата наказателнопроцесуална система и съответно осигуряването на последователност или допускането на отклонения от последователния подход при привеждането на нормите на Наказателно-процесуалния кодекс в съответствие с отделните принципи на процеса и със системата на принципите като цяло. Извън съмнение е, че само в своята съвкупност принципите на наказателния процес са в състояние да постигнат основната и непосредствената задачи на НПК и преупреждането на проявлението на всеки един от тях в съответната фаза, стадий и етап на наказателния процес и съответно законодателните промени относно изключенията от принципите биха могли да поставят под съмнение възможността за постигането на посочените в чл. 1 НПК задачи.

В **увода** е обоснована актуалността на темата на дисертационния труд и са посочените мотивите на дисертанта за избрания подход на структуриране на съдържанието на изследването. **Глава първа** на дисертационния труд е посветена на възникването на принципа на официалното начало. Преди да пристъпи към разглеждане на принципа на официалното начало, дисертантът в отделен параграф включва кратък обзор на изразените в правната теория становища (вкл. в наказателнопроцесуалната), относно същността на правните принципи. При разглеждането в параграф втори на интереса като предпоставка за възникване на официалното начало е анализирано значението, което отдава законодателят на държавните, обществените и индивидуалните интереси при уредбата на разглеждания принцип. В § 3 е представена обобщена информация относно историческото развитие на принципа на официалното начало. Предмет на разглеждане в **Глава втора** е мястото на официалното начало в системата на принципите на наказателния процес. След разглеждането на различните термини, с които се обозначава анализираният в дисертационния труд принцип на наказателния процес, дисертантът изразява своите аргументи за подкрепа на наименованието „служебно начало“. В § 1 са анализирани същността и съдържанието на принципа на официалното начало, а § 2 е посветен на мястото на официалното начало сред останалите принципи на процеса, като е акцентирано върху съотношението на разглеждания принцип с принципа за разкриване на обективната истина, принципа на състезателност, правото на защита, принципа за вземане на решения по вътрешно убеждение и принципа за разглеждане и решаване на делата в разумен срок. В резултат на извършения анализ дисертантът аргументира предложението си за създаване на нов чл. 13а в НПК, в който изрично да се уреди принцип на служебното начало. Параграф 3 от глава втора е посветен на изключенията от официалното

начало в наказателния процес. По мое мнение именно в тази насока има широко поле за научни приноси, поради което би било удачно изключенията от принципа на официалното начало да се разгледат в самостоятелно обособена глава, още повече след въвеждането през последните години в законодателството и на условно обозначените в теорията престъпления от „частно-публичен“ и от „публично-частен характер“. Разбира се, право на дисертанта е да възприеме различно от традиционното за българския наказателен процес виждане, както в случая – относно наличието на частно начало, но ми се струва, че се забелязва известна липса на концептуална яснота във връзка с някои разпространени напоследък схващания за действие на частно начало в наказателния процес и съответно за неговата същност и съотношението му с официалното начало. Доколкото дисертантът се насочва към поддържане именно на тезата за наличие на частно начало в наказателния процес, би било уместно цялостното изясняване на неговата същност и съотношение с останалите принципи, вкл. с официалното начало, и съответно анализиране на отражението му върху постигането на задачите на НПК, което се осигурява чрез съвкупното проявление на принципите на наказателния процес в своята цялост. В края на изложението в Глава втора в самостоятелен параграф като гаранции за реализирането на официалното начало са изведени две групи правни институти – първите са процесуални, а втората група обхваща извънпроцесуални гаранции (дисциплинарна и наказателна отговорност). Тази част от изложението също би могла да бъде разработена по-детайлно. **Глава трета** е посветена на проявленията на официалното начало в досъдебната фаза на наказателния процес, като специално внимание в § 1 е отделено на проявленията на принципа при образуване на досъдебно производство, а в останалите два параграфа е проследено проявлението на принципа на официалното начало в двата стадия на досъдебната фаза на процеса. Смятам, че би могло да се допълни изложението относно проявленията на официалното начало във връзка с прилагането на разпоредбите на чл. 49, чл. 50 и чл. 207, ал. 2 – 4 НПК, и именно в тази насока има необходимост от задълбочено научно изследване. В края на Глава трета са разгледани проявленията на официалното начало при осъществяването на съдебен и служебен контрол върху дейността на органите на досъдебното производство (във връзка с прекратяването и спирането на наказателното производство, вземането на мерки за неотклонение и други мерки за процесуална принуда). В **Глава четвърта** е анализирано проявлението на официалното начало в съдебната фаза на процеса, като са разгледани спецификите във всеки един от нейните стадии. Подробно е разгледано проявлението на принципа във въведеното през 2017 г. разпоредително заседание в първия стадий на съдебната фаза, и в тази част с приносен характер са предложените решения на някои практически въпроси, които възникват в резултат на новата уредба. Същото се отнася и за предложените решения на някои въпроси във връзка с произнасянето на съда в съдебната фаза по мерките за неотклонение, във връзка с разглеждането на гражданския иск, с изменението на обвинението в съдебното следствие, със забраната за влошаване положението на подсъдимия (reformatio in pejus) и с проверката на касационните основания. В **заключението** е изведено основното предложение de lege ferenda – предложеното създаване на нов член 13а в НК с наименование „Служебно начало“ и с предложеното от дисертанта съдържание.

4. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Представеният дисертационен труд показва задълбочени теоретични знания на дисертанта по научната специалност „Наказателен процес” и разкрива способности за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните въпроси. Използвана е значителна по обем научна литература, направен е исторически и

сравнителноправен анализ на принципа на официалното начало в наказателния процес. В автореферата дисертантът извежда насоките, в които могат да се обосноват научни приноси от проведеното изследване, които като цяло могат да бъдат споделени. С приносен характер са изведените предложения de lege ferenda, част от които са дискусионни (като например предложението на с. 230, абз. втори), други могат да бъдат споделени, а трети се нуждаят от допълнителни аргументи с оглед преценка за тяхната обоснованост. По мое мнение, следва да бъде споделено изведеното като основен резултат на проведеното изследване предложение за изричното регламентиране в НПК на принципа на официалното начало.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът има 5 публикации, свързани с темата на дисертацията, които са поместени в специализирано правно издание и в сборници от научни конференции, организирани от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и от ИДП – БАН, като всички издания са включени в Националния референтен списък на Националния център за информация и документация. Чрез публикациите и представените на конференциите доклади е осигурена възможност за запознаване на научната общност в България с основни тези от дисертационното изследване.

6. Оценка на автореферата

Изготвеният автореферат в структурно отношение съдържа четири части: (1) Обща характеристика на дисертационния труд; (2) Съдържание на дисертационния труд; (3) Приноси на дисертационния труд и (4) Списък на публикациите по темата на дисертацията. В първата част е обоснована актуалността на темата, посочени са предмета, задачите и методите на изследването, както и общата информация относно обема и структурата на дисертацията. В останалите части на автореферата е представено накратко съдържанието на дисертационния труд в отделните му части, изведени са постигнатите резултати, които дисертантът определя като приносни моменти, и са посочени публикациите на автора по темата на дисертационния труд. Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към дисертационния труд могат да бъдат отправени някои критики, които по мое убеждение се дължат на това, че дисертантът не успя да отдели достатъчно време за по-задълбочено обмисляне на част от изразените тези, за отстраняване на някои допуснати непрецизности в изказа и неясноти, за съкращаване на тези части, които се отклоняват от темата или за отстраняване на допуснатите повторения. Смятам, че всички тези пропуски, които бяха набелязани при предходни обсъждания на дисертационния труд, сравнително лесно биха могли да бъдат коригирани. Значително би се повишила практическата полезност на изследването чрез включването на повече обобщаващ анализ на съдебната практика по отделните въпроси, които се засягат във връзка с принципа на официалното начало. Направените препоръки имат за цел да улеснят дисертанта с оглед бъдещо публикуване на дисертационния труд и не се отразяват на общата му положителна оценка.

8. Заключение

В заключение, представеният за защита дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България – показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични

знания по специалността „Наказателен процес", разкрива способностите на кандидата за самостоятелно научно мислене и съдържа научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Поради това изразявам своето положително становище и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за придобиване на образователната и научна степен „доктор" от Александрина Пламенова Дончева.

Член на научното жури:
доц. д-р Екатерина Салкова